

Bronnen

- AERTSEN, Ivo, GOETHALS, Johan, & HELLEMANS, Annelies. (2008). *Externe evaluatie strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Leuven: K.U.Leuven.
- ACKE, Frank. (2011). Voorbij de Babylonische spraakverwarring. Over samenwerking tussen CAW en CGG. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 35(319), 35-42.
- BAERT, Andries. (2004). *Een theorie van de presentie*. Derde vermeerderde druk. Utrecht: Lemma.
- BOGAERTS, Jef. (2010). Werken achter gesloten deuren. Centra voor geestelijke gezondheidszorg en hulpverlening aan gedetineerden. *Psyche*, 22(4), 20-21.
- BOUVERNE – DE BIE, Maria, KLOECK, Kristine, MEYVIS, Wilfried, ROOSE, Rudi, & VANACKER, John. (2002). *Handboek Forensisch Welzijnswerk*. Gent: Academia Press.
- MORGAN, D., Robert, FERRELL, W., Sean, & WINTEROWD, L., Carrie. (1999). Therapist perceptions of important therapeutic factors in psychotherapy groups for male inmates in state correctional facilities. *Small Group Research*, 30(6), 712-729.
- MORGAN, D., Robert, & FLORA, B., David. (2002). Group Psychotherapy With Incarcerated Offenders: A Research Synthesis. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 6(3), 203-218.
- MORGAN, D., Robert, & WINTEROWD, L., Carrie. (2002). Interpersonal Process-Oriented Group Psychotherapy With Offender Populations. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(4), 466-482.
- VAN DEN AMEELE, Ruben, VAN LAAKE, Hans, & WALRAVENS, Magda. (2011). Psychotherapie in de gevangenis: Enkele reflecties. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 41(2), 95-105.
- YALOM, D., Irvin (1995). *The theory and practice of group psychotherapy* (4th ed.). New York: Basic Books.

Zomercursussen Interactie-Academie

De Interactie-Academie richt deze zomer volgende cursussen in:

- Op 2, 3 en 4 juli 2012 over 'Geweld, mishandeling, misbruik of verwaarlozing in gezinnen. Werken met relationele dilemma's en heftige emoties', o.l.v. Sabine Vermeire.
- Op 2, 3 en 4 juli 2012 over 'Kwetsbaarheid en weerbaarheid' o.l.v. Birgit Bongaerts
- Op 2, 3 en 4 juli 2012 over 'Systeemtheoretische inspiraties voor hulpverleners' o.l.v. Mieke Faes
- Op 20, 21 en 22 augustus 2012 over 'Samen-

- werking en overleg' o.l.v. Johan Bastiaensen
- Op 27, 28 en 29 augustus 2012 over 'Systeemtheoretisch denken over gezinnen, jongeren en kinderen' o.l.v. Sabine Vermeire
- Op 27, 28 en 29 augustus 2012 over 'Systeemtheoretische inspiraties voor hulpverleners' o.l.v. Mieke Faes

Al de cursussen gaan door in de lokalen van de Interactie-Academie te Antwerpen en deelname kost rond de 300 euro, catering inbegrepen.

Info: www.interactie-academie.be.

LEZERSKRING

Buigzame zorg in een onbuigzame wereld. Presentie als transitiekracht

Andries BAART, Jolanda VAN DIJKE,
Marjanneke OUWERKERK en Elly BEURSKENS

Uitgeverij Boom, Lemma, 2011,
ISBN 978-90-5931-751-2, 345 blz., 29,50 euro

Bij wie wat thuis is in de wereld van het sociaal werk wordt het presentiebeprij automatisch verbonden met de naam Baart en wordt de naam Baart automatisch verbonden met het presentiebeprij. Hij is dan ook de geestelijke vader van deze benadering. Andries Baart (1952) is andragoloog, gespecialiseerd in de praktische theologie en gepromoveerd in de wijsbegeerte. Hij was lang staffunctionaris bij de Stichting Actioma in Den Bosch en bijzonder hoogleraar aan de universiteiten van Utrecht en Tilburg. Naast de presentiebenadering doet hij in het algemeen onderzoek naar het buurtpastoraat, de geestelijke verzorging en meer in het algemeen naar zorg, welzijn en dienstverlening. Hij is de auteur van heel wat publicaties op dit gebied.

Wat is de kern van de presentiebenadering? Eigenlijk wil men terug naar "de kern van de zorg". Presentie streeft ernaar dat de mens die op zorg is aangewezen en dat de zorgrelatie, waarbinnen deze zorg tot stand moet komen, weer centraal komt te staan. Men vreest immers een mismatch tussen de cliënt en het aanbod: door nauwkeurig af te stemmen op en met aandacht te geven aan de cliënt en zijn leefwereld, hoopt men die kloof te overbruggen. Maar er is ook een intern-professioneel perspectief: de medewerkers kunnen vanuit hun kracht en passie voor het vak werken en zo verbetert de kwaliteit van de zorg dan weer. Wil de presentie als

transitie-strategie succesvol zijn, dan moeten de werkers en de leidinggevendenden hun werkwijze en werkorganisatie door middel van leerprocessen aanpassen.

Is de presentiebenadering een werkelijke paradigmashift, dan wel een nieuwe vorm van antwoord op reeds lang aanvaarde en erkende noden in de samenleving en de mogelijke benaderingen in het sociaal werk om daarvoor een antwoord te bieden? Zelf noemen de onderzoekers het een "transitiekracht". Dat vergt enige toelichting. Bij nadere studie blijkt de presentiebenadering tegelijkertijd een stuk theorievorming aan te bieden. Toch gaat het naar onze mening ook en vooral om een praktische en methodiekgebonden benadering op de werkvloer. Ten slotte is er ook een zeker activistisch en "bewegingsgehalte" aan verbonden, en dit vertaalt zich bijvoorbeeld in soms sloganske uitspraken, en zelfs de creatie van een soort "vijandbeeld" voor wat betreft de traditionele benaderingen van het sociaal werk (zie onder meer p. 332). Het gaat dan om een beweging (vandaar het begrip "transitie"- "kracht") tegen de te vergaande institutionalisering, bureaucratisering, anonimisering, schaalvergroting, de grote mate van toezicht en controle vanuit een verantwoordingsgedachte en andere verwante fenomenen in het welzijnswerk. Ook voor de onbetaalbaarheid en het gebrek aan personeel hoopt men met de nieuwe benadering oplossingen te bieden.

Naar onze mening zijn er in het sociaal werk, historisch en theoretisch bekeken, op recurrente wijze oproepen en daaraan beantwoordende methodieken om nader aan te sluiten bij de leefwereld van de betrokken, vooral van de zwakste doelgroepen (wij denken aan het outreachend werken) vanuit een kritiek op de bestaande soci-

aal werkpraktijken. In die zin past de presentie-benadering in een kritische benadering van het sociaal werk. Het is een boutade te stellen dat er steeds van een slingerbeweging sprake is: de transitie naar meer efficiëntie, schaalvergroting en accountability leveren een aantal minskanten op (onder meer de cliëntgerichtheid die minder centraal staat) en daarop wordt terecht gereageerd. En het sociaal werk heeft dit nodig en komt er wellicht vaak een stap mee vooruit...

Het voorliggende boek is de weergave van een project ("Presentie: radicale aansluiting van 0-100") en is in die zin belangrijk dat er vooral via casussen en pilots is gewerkt. Er is steeds gekeken naar de zogenaamde "opbrengsten" van de presentiebenadering voor de zorgontvangers, voor de zorggevers en de organisatie en voor de transitiegedachte as such. Met name: wordt het nu anders? Enkele conclusies toch (men vindt ze op p. 319 e.v. in het boek).

Voor de cliënt zijn er gewone, reguliere opbrengsten (zoals van alle goede zorg), maar ook bijzondere, extra opbrengsten, typisch voor de presentie en de betekenis van deze opbrengsten. Ook al komen hartelijkheid, vriendelijkheid, informaliteit, en dergelijke als extra opbrengsten naar voren, uitdrukkelijk wordt gesteld dat dit niet leidt tot onprofessionaliteit.

Voor de werker en de organisatie brengt de presentiebenadering in enkele kernwoorden: relatie, reflectieve sturing, gezamenlijkheid, verruiming van de kennisbronnen en het wat voor Vlaanderen onverwachte "scharrelruimte", waarmee wordt bedoeld: de mogelijkheid en de vrijheid om precieze afstemming en aansluiting te zoeken en een zekere rust om af te wegen wat te doen en om uit te proberen wat past. De winst op deze gebieden, zo wordt gesteld, creëert ook spanningen, maar het levert voor de organisatie ook een vermindering van bureaucratie op, een grotere verantwoordelijkheid

voor de werkers, minder centralisme en meer gewicht aan duurzaamheden.

Maar is er ook transitiekracht, in de zin dat **de zorg grondig veranderd** is? Daarop is een meervoudig antwoord mogelijk. Probleem blijft om de eigen organisaties, inclusief het management, directie en bestuur mee te krijgen; de presentie wordt niet altijd als een alternatief aangevoeld; wel zijn er kiemen gelegd voor een transitiekracht en er zijn heel wat tegenspelers op het veld. De onderzoekers zien ook een aantal krachten die presentie als alternatief en als transitiekracht belemmeren. Eén: het uitgangspunt is belemmerend: te ver doorgeschoten methodisering en afstand; verregaande versplintering, differentiëring en specialisering; onterechte ontpolitisering van het werk; en beperking van geldigheidsaanspraken. Het gevolg is wegebben van menslievendheid en toename van afstandelijke zorg, afkerigheid van onoplosbare problematieken en afname van arbeidssatisfactie in de zorg.

Ook al is de presentie als "niche" wel potentieel een aantrekkelijke transitiekracht, toch zijn er beletselen, die "de doorbraak beletten". "Een kalkoen zet zichzelf niet op het menu", waarmee wordt bedoeld: "het regime zal zijn macht en dominante posities niet gemakkelijk uit handen geven ten gunste van een kleine speler." Er zijn ook weeffoutjes in het landelijke transitieprogramma als zodanig, zo wordt toegegeven. Het ingewikkelde mechanisme in termen van imago, reputatie en prestige speelt een rol, vooral bij de interne stakeholders, die weigerachtig staan. De structuur van de pilots was zo dat een "kleine groep uitverkorenen" tijd en ruimte kreeg om zich presentie eigen te maken, om ze daarna in eigen kring uit te dragen. Er is ook een zware bewijslast: er wordt gevraagd aan te tonen waarom presentie beter is, en dat is niet altijd makkelijk uit te leggen. Verder hangt veel af van personen. Ten slotte

zijn er een aantal elementen van de presentie zelf die het stagneren van de doorbraak verklaren (p. 333 ev.).

Door zelfkritisch te staan tegenover de eigen benadering, onder meer door te kijken naar de buitenwereld, maar ook naar de eigen methode, heeft de presentiebenadering tegelijkertijd iets activistisch (we wensen een doorbraak), maar ook aantrekkelijk en bescheiden (we kennen onze kracht, maar ook onze zwakten).

Bernard Hubeau

Waar wacht je op? Omgaan met stress & streven naar balans

Els DE RIJCK

Wit-Gele Kruis en Uitgeverij Decom,
Groot-Bijgaarden, 2011,
ISBN 978-90-764-1300-6, 136 blz., 9,95 euro,
inclusief verzending

Zopas verscheen het gezondheidsboekje "**Waar wacht je op? Omgaan met stress & streven naar balans**", het tweede boek in de reeks 'Gezond Leven', een gezamenlijke uitgave van het Wit-Gele Kruis (www.witgelekruis.be) en Decom (www.decom.be). De auteur, Els De Rijck, geeft rond dit thema lezingen, en is van opleiding geneesheer-hygiënist in de jeugdgezondheidszorg en gefascineerd voor alles wat preventie, welbevinden en zelfzorg aanbelangt. Met dit boekje zoomt ze in op de stress die ons allemaal wel eens voor even of voor langere tijd te pakken krijgt...

Stress is een fenomeen dat eigen is aan onze westerse leefwereld. Een beetje stress kan gezond zijn, maar waar ligt de grens? Wie begaan is met de medemens, moet weten tot waar zijn eigen grenzen reiken. 'In balans' zijn, is het streven naar een evenwicht tussen draaglast en

draagkracht. Met heel herkenbare, uit het leven gegrepen voorbeelden reikt de auteur kapstukken aan om te leren mild te zijn voor jezelf, je eigen grenzen te leren kennen, gevoeliger te worden voor sprankelmomenten in je leven, deze te koesteren en te genieten.

Het boekje valt uiteen in drie delen. Het eerste is getiteld 'mildheid' en gaat in op stilte, aandacht voor jezelf, de balans tussen draaglast en draagkracht en het belang van een 'vangnet' om het evenwicht te kunnen vinden... en over negatief en realistisch denken. Belangrijk hierbij is bewust keuzes maken. Hiervoor worden een aantal tips gegeven.

Het tweede hoofdstuk gaat over de 'grenzen' die we allemaal hebben. Hier wordt onder meer ingegaan op de psychologische ruimte in de omgang met elkaar, over regels en afspraken, grensoverschrijding en grensverhuiving, enz. Belangrijk hierbij is het (her)kennen van grenzen, het leren omgaan met grenzen en de 'hinderlagen' die daarbij komen kijken.

Het derde hoofdstuk onderstreept het belang van genieten of, zoals de auteur zegt, van 'sprankelmomenten'. Ze gaat hierbij in op de stoorzenders die opduiken en het belang van te leren genieten. Zo'n stoorzender in een gezin kan bijvoorbeeld een kind zijn dat probleemgedrag vertoont: "Ouders (...) zien hun kind vaak als een probleemkind. En even later voelen ze zich met z'n allen een probleemgezin. Niet te verwonderen dat er dan geen of bijna geen ruimte is om tussendoor te genieten. Al gaat het maar over kleine momenten, die zich soms aandienen."

Het boekje belooft geen wonder, maar wil een gids zijn voor het bewandelen van andere paden dan de huidige, of om je te bemoedigen zoals je nu bezig bent. Het boek motiveert en vertelt dat je meer dan de moeite waard bent. Dat